

Sozialismua

— ta —

agintaritza

“Sozialismua ta agintaritza” da nik aukeratu dedan lantxo onen idazpurua. Bafio agintaritza gaiean zuzenean sartu ordez, bearrezko iruditzen zait aurrena sozialismu itzaren esanaia zerbait zeaztea.

Sozialismu itzari eman dezaigun adierazpenaren neurrian, agintaritzari buruzko ikuspegia ere aldatu bearrean arkituko bai gera.

Definizioa emateko orduan keko meko arkitzen naiz. Ez du norbaitek alperrik deitu sozialismua “proteus intelektual”. Sozialismuaren definizioa aren baitako joeraen ezberdintasunagatik, zail egiten bazaiugu, izenta genezazke alere sozialismu geienetan arkitzen diran ideardatz nagusienak.

a.—Gizon guzien berdintasunean ofiarriturik zuzentasunean gizartea eratzeko yorana.

b.—Bidegabekerizko ezperdintasunak eta proletarioen ezbearrak, jabetza pribatuaren sorkari diran ezker, onen ezeztapena.

d.—Estadua indartsua da guziekiko ideal onen burutzalle. Bera da ekonomia egintzaren eta produkzio-bideen jabe bakarra eta berak erabakitzen du zer, nun, nola ta norentzat sortu.

e.—Zoritzar guztien iturburu kapitalista erakundea izanik, kritika ta guda egin bear zailo.

f.—Sistema zapaltzalle ori garaitua defitiekoxe, maillagabeko soziedade berdindu batean, gizona pakean bizi al izango da.

Sozialismu guziak seaska bat badute ere, jabetza pribatuaren ezeztapena ez dute berdin iritxi nai. Komunismuak, idea auek ertzerario eraman dituan bitartean, europear sozialismua garrantzi aundieneko zenbait industri nazionaltzearrekin naikotu da. Arazo ontan beste askotan bezela aldaketa istorikuari buruz begia ernai eukitzea derriorrezko zaigu. Izen berdinpean oso izate ezperdifiak izkutatu bai litezke.

Au ola, komunismoa (marxismu-leninismu) da sozialismuaren zatirik nagusiena beretzako duan joera sozialista; eta europear sozialdemokrazia mintzatzeko betarik ez dedanezkero, onek agintaritzari buruz zabalitzen dituan dotrifiai eltzera noa. Bi tesis edo dogmak eusten diote zutari antzera komunismuaren agintaritzari buruzko irakatsiei. Ona emen biak:

—Proletaridiaren diktadura.

—Estaduaren ezeztapena.

PROLETARIDIAREN DIKTADURA

Gaurko pentsalari sobietarrak "proletariaren diktadurari" buruzko dotriña dala-ta, Marx eta Engels sarritxo aotan artzen badituzte ere, batak eta besteak ematen dioten esanala oso bestelakoa da.

1847 garren urtean Engels gai oni buruz mintzo zanean onela zion: "erreboluzio sozialista au izango da: zuzenean naiz zearka politika indarra proletarioen eskuetara ekarriko duan demokrazi-arauzko estadu-erakunde bat".

"Komunistar Partiduaren Agerpenean" komunistaen lenen jomugaen artean jarri zuten, Proletarioen gizamallak politika-indarra beretzakotzea.

Andik bi urtera, 1848 garreneko uztailean, Paris'ko langilleen matxinada zala-ta ara zer zion Marx'ek: "Proletariaren diktadura gizamallaen ezeztapenerako derriorezko pausoa da".

1852 garren urtean onela zion Marx'ek Weydemeyer'i zuzendutako eskutitzean "nere meritu guztia, klase burruka nai ta naiez proletariaren diktadurara zuzendua da-goala ikusaraztea izan da. Eta diktadura au ere, malla guztien ezeztapenerako, klase gabeko gizarte baterako igarobide baizik ez da".

Arrezkero tarte luze batez, etzuten Marx'ek eta Engels'ek proletariaren diktadura idea au ezertako erabilli.

1872 garren urtearen azken aldera itz egin zuan berriz Engels'ek proletariaren politika egintzaz eta diktaduraren bearrezkotasunaz, klaseen eta Estaduaren ezeztapenerako bide bezela.

Bi urtetara 1875'ko lorailaren lengoetan, Marx bera ere pentsakera ontara makurtzen asia zan. "Kapitalista ta Sozialista gizarteen artean, batetik besterako erreboluzio aldaketa arkitzen da. Proletariaren diktadurak osatzen du tarte-eko egoera igarokorra".

Marx-Engels'en idatziak aztertu ezker, aien "demokrazi arauzko estadu-erakunde" ta "mayoriaren bidez politika indarra (agintea) eskuratu bearra" esakunek garbi asko jartzen dute agerian, gai oni buruzko gaurko sobietarren pentsamentuaren bestelakotasuna.

Teori oni Lenin'ek eman zion bere kera bereziaz mintzo aurretik, laburki diktadura onen mufia azaltzera noa.

Kapitalista ta Sozialista gizarteen tartean sortzen dan erreboluziozko eraberritze orri deitzen diogu "proletariaren diktadura". Bitarte ontan Estaduak produkzio-bideen jabetza pribatua galerazi egingo du, aiezaz jabetu. kapitalista ideoloji ondarrak kentzen alegindu ta sozialista erak erriari irakatsiko dizkio. Guzientzako ondasunak bear aña ugal ditezen ekonomi-azierari

indar emango dio. Eboluzioaldi au ez da berdina leku guzietarako. Oraifartean bi diktadura mota sortu dira. Bata sobietarpean, ekonomia zelaian atzeratutako lurraldean; au gogorena izan da. Bestea Europa'ren eguzki aldeko erri demokratizetan; emen bigunkiago lotu da.

Idea nagusienak bilduaz, onela adierazienezake proletariaren diktadurari buruzko Marx-Engels'en ikuspegiak:

a.—*Soziedade berri onen zuzendaritza, guzien botoz aukeratutako alderik bat sortuko da. Legegitza ta ekzekuzio-karguak aren esku egongo dira.*

b.—*Gobernua, gudaritza, ta burokrazia erdiratzailea superatuak geratuko dira.*

d.—*Polizi politikoa ez du zereginik eukiko.*

e.—*Botoz aukeratutako gidarien eta administrazio-ardarretako langileen lantaria, beste edozein langileren saria izango da.*

f.—*Diputatu-aldunak kentzerik ez dago, izentatzaileek beste zerbait erabakitzen ezpadute beintzat.*

Diktadura onen jomuga auxe da: Estatu-erakundeak jaun izan ordez soziedadearen morroi biurreraztea. Etzuen nai Marx'ek erreboluzio onen ondoren burokrazia naiz jaun-txokeririk sor zedin.

Lenin eta proletariaren diktadura

Marx-Engels'ek noizbeinka erabili zuten konzeptu au, Lenin'ek estatuari buruzko bere pentsamenduaren ardatz biurtu zuan.

Asieran Marxismuaren gurasoek eman zioten esanai berberaz erabili bazuan ere, 1917 garren urteko matxinada ezkerreko, Marx'en ikuspegiak saiesten diran tesis berriak erantsi zizkien Lenin'ek.

Ona emen pentsakeraren berri ematen duten esakun batzuek:

1917'ko udazkena.—“Proletariaren diktadurak mugatu ta estutu egiten du zapaltzaileen, lertzaileen, kapitalistaen askatasuna. Lantariaren morrontzapetik gizadia jaregiteko zapaldu egin bear ditugu, aien aurkatasuna indarrez porrokatu, opresioa ta indarkeria errege diran lekuan ezin bai diteke inola-ko askatasun naiz demokratizirik izan”.

1920 garren urtean.—“Proletariaren diktadura gorputz illez betetako guda erriki gabea da... Inolako lege mugatugabeko indarra ez du besterik esannai diktadurak. Inolako esirik ez duan indarrean ofarritutako aginte oso ta bete”.

Marxismuaren landara Errusi'n aldatu bearrean arkitu zanean Lenin'ek Marx'en doktrina aldatu egin zuan. Izan ere Marx'ek etzuan Errusi erreboluzioa egiteko egokieran arkitu, ta ekonomilegeen arauz sozializatzea zail zan ezkerreko, politika aldeari derrior indar aundiago eman bearrean arkitu zan.

Estaduaren ezeztapena

Ikutu dezagun ondoren, pentsalari sozialisten artean ainbeste burumini sortu dituan arazo au. Marx' eta Engels'ek, "Estaduaren ezeztapena" etorkizuneko gizarte berriaren zantzu nagusientzat bezela jotzen zuten. Produkzio-bideak alkarkuntza komunistaren eskuetan batu ditezenean, agiriko indarrak izateko arrazoiaren arrastorik ere ez du izango. Engels'ek sarritan esan oi zuan "kapitala ken zazu ta Estadia berekasa eroriko da".

Lenin ere iritzi berdifikoa zan. "Klase dun gizartea kentzeak Estaduaren ezeztapenera garamatzi.

Onelako txatalak mordoka aipa genezake. Baño naiko dira auek teori onen garrantziaz eta aren etorreraren bearrezkotasanaz kontura gaitzen.

Ageri danez Marxismuarentzat Estadia, estadu liberala, klaseduna zan, kapitalismuaren babesle ta indaremaille. Marx eta Engels'entzat bezelaxe Lenin'entzat ere Estadia klase-sorkuntza da. Sozialismuak malladun gizartea ezereztu dezanean, egoera klasista orren euskarri dan Estadiak ere batbatean lur joko du.

Lenin'en eriotza ezkerro, sobietar Batasuneko egintaritzza berria indartu ala, "Estaduaren ezeztapen" teoriak aurrez izentatzen zion jomugatik saiesteen asi zan.

Ogeigarren urtealdetik, Errusi'n sortu zan planifikatze ta goitiko eraberritu bearrak Estadia eutsi ez ezen sendotu ta indartu egin zuten. Orregatik 1930 garren urtean, Stalin'ek teoria aztertu ta ari buruz adierazpen batzuk eman zituan, Arek zionez sobietar komunistak Estadia kentze aldekoak ziran, baño aldi berean proletariadiaren diktadura tinkotu ta indartu egin nai zuten eta ortarako Estadu sendo altsu bat eukitzea beste biderik ez zegon. Estadia desegiteko baldintza giroa sor zedin, Estaduari eman zekizkiokean eskubide ta indar osoak eskatzen zituan Stalin'ek, inguruan kapitalista esiak iraun zezan artean, beintzat.

1957 ezkerro arazo oni buruz Jruschof'ek eskua asko zabaldu du ta ordura artean Estaduaren mende egon ziran zenbait gizarte betekizun, estaduz kanpoko erakunde sozializatuen eskuetan jarri zituan. Ezeztapen onen orduari buruz, Jruschof bera ere oso berandu etorriko dan ustekoa da.

"Komunismuaren leen saioa garraitsu bukatu arren ere ezeztapen onen abiada oso geldia izango da ta gizartea autoadministrazioarako eldu-eldu arki dedifian bakarrik zeoro burutuko da".

Ekonomi ta sozial-bestetze edo alienazioak erortzean, estaduaren alienazioa berez eroriko dala esan

degu; baño Stalin'en adierazpen berria ta pentsalarien dudamudak ikusita, ba liteke zalantzaren atximurra barnean sentitzea. Nola ulertu bear da Estaduaren ezeztatze au? Itzez itz ala Estaduaren kera batzuek galtzea bezela? Estadua ezeztatze onek Marx'enean "politikutasuna" galtzea aña esan nai du. Estadu politikua, Marx'entzat Estadu klasista aña da. Politikutasun au galtzea, klasismua eragozte, Estaduaren izatasuna ezereztea ta ukatzea bezela da. Laburtuz zer esan genezake sozialismuaren Estaduari buruzko ikuspegiatz? Bikoitza dala.

Teoriaren aldetik eszeptiku, siniskaitz, aurrezko. Etorkizuneko gizarteak ez du menderatzeko ta azpiratzeko grñarik. Estadua jabe-

tza pribatuaren sorkari da. Gizartearen asiera —bukaerak estadz— gaindikoak dira.

Egintzaren aldetik oso garrantzi berezia ta apartekoa ematen dio, muñfean estatismu da. Ukatu ordez aren mendeko zelaiak zabalagotu egiten ditu. Gogora ditzagun Lenin, Stalin tab. Sozialismuaren berdintasunari buruzko konzepzioan sustraiturik ez du Estadua bakar koaren laguntzaille ta babesletzat jartzen. Subsidiariotasuna ukatu ta ondo-ondotik bakoitzaren eta guzien bear-izanen erantzukizuna bere gain artzen du. Geiegizko erantzukizun au ta politika ta kultur askatasun uztargarri diralazko us-tean gizona estatalizatu egiten du.

Sozialismua — ta — **demokrazia**

Sozialismu itzaren zabaleraz mintzo geran bezelaxe, demokraziarekin ere berdin egin bearrean arkitzen gera. Sartaldean itz oni ematen diogun esanaik, gizon ooren berdintasunetik erretako askatasun-bizikera burura ekartzen digu. Erriak gobernuan eskuartzen duan agintza-era. Baño demokraziaren izatasuna zeazteko orduan, sozialismuak ematen digun definizioarekin bat ote gatoz? Ez, merkatarigizarteko demokraziaren aldean sozialistena oso bestelakoa degu. Lagunarte sozialista aurreko demokrazia itz gezurti bat baño ez zan. Izenez geienen naia egiteko ba zan ere, izanez kapitalisten indarpean klase altsu orren

naia ezartzeko baiño ez bai da izan. Jabetza kendu ta danak egoera berdiffean dirala, orduan bakarrik sor diteke benetako demokrazia, au da, proletariadiaren naia betetzea eragozten duan klasismua suntsitutakoan.

Proletario-demokrazi au, sobietar pentsalarien iritzian, burgesaren aldean askoz garaia goa da.

Marx-entzat demokrazia ez da agintza-era bat, ez ta mundu politiku bat eratzerazuzendutako filosofi-teori bat; agintzaera bereizi oroz gaindiko Etaduaren eta benetako gizonaren alkar-adixkidetzea baño. Estaduak sekula iristeke izentatzen duan orokartasun ori litzake demokrazia. Orregatik ez dago ifiolako konponketarik burges-demokrazi alderdikar orrekin. Sobietarren ideolojian, guretzat ezin irentsizkoa bada ere, diktadurak ez du demokrazia ukatzen; klase bati buruz diktadura izan arren, besteari buruz demokrazi baita.

Estadu berezi baten agintea demokrazi ala diktadura dan jakiteko ez da begiratu bear partidu, parlamentu naiz autesketarik duan ala ez, zein klaseren ona billatzen eta babesten duan baizik. Laterri Alkartuak esate baterako, kapitalista eskutada baten onerako eraturik daudenezkero, auen diktadurapean arkitzen dira. Proletariadiaren diktadura, ordea, langilleen interesak babesten ditualako benetako demokrazi da. Ortara ezker, proletariadiaren diktadura ta demokrazia txanpon baten bi alderdi baiño ez dira. Langilleen ona iris dezan edozer demokrazi da.

Zer eskatzen du proletari-demokrazi onek?

- a.—Enda, nazio, sexu, erlijio ta kulturaen ezperdintasunean eraikitako mugapen esi oro garaitu ditezela.
- b.—Prensa ta alkarkuntza-askatasunak ta eskubide oiek bete aal izateko, langilleek erreztasun ugariak izan ditzatela.
- d.—Boto ematea bakarrik ez da naiko. Orregatik asko dira demokrazi onek bultzata, ekonomikultura aurrerapen zuzentzen eskuaritzen dutenak.

Ikus dezakegunez oso bestelakoa da demokrazi kon-

zepzio au. Sozialismuaren argumentua au da. Gizonak gizona explotatzen duan bitartean, ez dago ifiolako demokrazirik. Ortarako baldintzak gizarte sozialistaren barruan bakarrik arki litezke.

Gure gaurko demakrazia kapitalismuaren seme da ta sozialismu-ideologia burges ideologiaren iturritik dator. Bi demokrazi ikuspegi auk ezperdfiak badira ere asiera berdiña dute: Biak erri mayoriaren ona billatzen dute. Baño bata bakoizkiaren eskuetan jartzen duan bitartean besteak kolektibismuaren eskuetan jartzen du on au iris-tea. Lenengoarentzat bakoizkia da aurren, bigarrenarentzat alkarkuntza. Ofiarri au jarri eskero, aixa ulertu genezake bi konzepzio auen ezperdintasuna. Problema baten bi askaera auk beren gordintasunean, indibidualismo kaltegarria ta kolektibismu estatalizatua dakarzkigute.

Sozialismu igikundea absolutua ez dala ziur egoteko Errusira begiratu besterik ez dago. Sartaldea sozializatu ala Errusi liberaltzen ari da. Ideoloji bezela Sozialismoak aurrera egingo du (ze malletaraño ez det esaten); politika bezela gutxi iraungo du. Tentaziorik gogorra ta kaltegarriena ori izan du sozialismuak. Politikotasunaren mendean erortzea. Eta bukatzeko galdera bat: uztartu al litezke sozialismua eta benetako demokrazia? Ba dira barnean ezinkonponduzkotasunik ez dutela-ta baietz diotenak; egintzan beintzat, orainarte demokrazia zulertu deguna nekez bete izan du. Beste batzuek tarteko igaro bidea demokrazi arauz eratu ez arren ere, etorkizun demokratikua ekarriko duala aitortzen dute.

Naiz erriaren ona billatu nai izan, noizbait erriaren gogoz kontra jardun duanak eman ote dezake etorkizun demokratiku baterako garantirik? Gerta bai liteke igaro bide ori geiegi luzatzea ta erriaren onaren orde agintariak nor bere apeteta bete nai izatea.

Illara labur auetan ifiola ere ezin nezake bear dan neurrian prolema au sakondu ta oraingoz zailtasuna ikutzearekin kito egiten det.